

SPORT MAKTABLARIDA TRENER-SPORTCHI DIADASI MUNOSABATLARI MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Ermatov Sardor Abdurahmon o'g'li

Guliston Davlat Universiteti tayanch doktoranti

Jismoniy madaniyat o'qitish metodikasi +998910221212

Annotatsiya:

hozirgi vaqtda ortib borayotgan ta'sir tufayli ijtimoiy munosabatlar dinamikasiga qaramay, shaxslararo munosabatlarni shakllantirish mexanizmlarini tushunishning ahamiyati oshadi, ularni tahlil qilishda o'ziga xos sotsiologik va ijtimoiy-psixologik jihatlar ustunlik qiladi.

Murabbiy va sportchi o'rtasidagi munosabatlar, birinchi navbatda, har bir holatda shakllanadigan ularning xususiyatlarining ta'lim va tarbiya samaradorligiga, tinglovchilarning shaxsini shakllantirishga va ko'pincha bevosita musobaqalar natijalariga aniq ta'siri tufayli mutaxassislarining e'tiborini tobora ko'proq jalb qilmoqda.

Kalit so'zlar: munosabat, komponent, mashg'ulot, sport, murabbiy

Murabbiy va sportchi o'rtasidagi ko'p komponentli munosabatlar bilan ularni shakllantirish jarayonining tezlashishi kundalik mashg'ulotlar, ularning yil davomida qurilishi va musobaqalarning to'yinganligi bilan bog'liq. Bundan tashqari, ushbu sport turlarining o'ziga xos xususiyati tufayli jang san'ati bo'yicha murabbiy va sportchi o'rtasidagi munosabatlar alohida o'rin tutadi. mashg'ulotlarni individualizatsiya qilish, ko'p bosqichli musobaqalar va murabbiy uchun duellar o'rtasidagi sportchi faoliyatini boshqarish uchun keng imkoniyatlarga qaratilgan muhim hajmdagi mashqlar.

Bo'lajak murabbiylarni sport shaklidagi amaliy faoliyat vositachiligida munosabatlarni shakllantirish bo'yicha nazariy materiallar bilan o'zlashtirish ularning pedagogik faoliyatini optimallashtiradi, sport jamoasida maqbul ijtimoiy-psixologik muhitni yaratadi, o'quv jarayonining o'quvchilar shaxsi va musobaqalardagi natijalarni shakllantirishga ta'sirini oshiradi. Jang san'atiga ixtisoslashgan jismoniy tarbiya universitetlari talabalari uchun murabbiy va sportchi o'rtasidagi munosabatlarni shakllantirishning ijtimoiy-pedagogik jihatlarini o'rganish bo'yicha o'quv kursini takomillashtirish murabbiyning kasbiy muhim bilim va ko'nikmalarini o'zlashtirish jarayonining muhim tarkibiy qismidir.

Murabbiy va sportchilar o'rtasidagi aloqa vaqtida u sportchilarning oila a'zolari bilan muloqotidan keyin ikkinchi o'rinda turadi (va ba'zan undan ham oshib ketadi). Aynan u orqali o'qitish, bilimlarni uzatish, o'quvchilarni tarbiyalash amalga oshiriladi. Shuning uchun murabbiy aloqa jarayoniga katta e'tibor berishi kerak. Murabbiy-ota-ona-sportchi tizimidagi

muloqotning muhim tarkibiy qismi nutq ta'siridir. Nutq xabarlarini uzatish muloqotning asosiy maqsadi emas, balki boshqa maqsadlarga erishish vositasidir: aloqa - bu "odamlarning ijtimoiy hayotini, ularning jamiyatdagi o'zaro munosabatlarini amalga oshirish uchun har xil ma'lumotlarni almashish uchun til kabi vosita yordamida kamida ikkitasining faoliyati". Shu asosda nutq ta'siri keng ma'noda "uning maqsadga muvofiqligi, maqsadli konditsionerligi nuqtai nazaridan olingan har qanday nutq aloqasi" deb talqin etiladi," tabiiy tilda xabarlar orqali amalga oshiriladigan individual yoki jamoaviy ongga ta'sir " sifatida. Biroq, psixolingvistlar uchun, birinchi navbatda, tor ma'noda nutq ta'siri, ya'ni.ommaviy axborot vositalari tizimida yoki tashviqot nutqida nutq aloqasi. Qabul qilingan nutq ta'sirining sxemasi ikki qismni o'z ichiga oladi: tashkiliy va motivatsion. Birinchisi - "texnik" - muloqotni tashkil etish bilan bog'liq bo'lib, aloqani o'rnatish, tinglovchilar e'tiborini jalb qilish va ushlab turish, uning ishonchini qozonish, nutqni idrok etish uchun maqbul psixologik tuproqni tayyorlashni o'z ichiga oladi, boshqacha qilib aytganda, qabul qiluvchining nutq ta'sirini ta'minlash uchun qulay holatga erishishga qaratilgan. Bitta faoliyatni rag'batlantirish uchun bir nechta motivlardan foydalanish mumkin, ularning asosiysi ma'no hosil qiluvchi, ya'ni.faoliyatga shaxsiy ma'no berish. Faoliyat o'ziga xos maqsadlarga qaratilgan uning motivi bilan qo'zg'atilgan individual harakatlardan iborat bo'lib, ularga erishish birgalikda insonning o'z ehtiyojlarini qondirishini ta'minlashi kerak. Shundan kelib chiqqan holda, nutq ta'sirining printsipi ta'sir ob'ektida ma'lum bir faoliyatni amalga oshirish zarurligini shakllantirish yoki aktuallashtirish, unga tegishli mavzu-motivni taklif qilish, shuningdek harakatlar rejasini aniq yoki yashirin namoyish etishdan iborat. Ushbu maqsadga erishishga imkon beradigan nutq ta'sirining usullaridan biri bu tinglovchi o'zining motivlari va ehtiyojlari tizimi bilan bog'liq bo'lgan voqelik hodisalari to'g'risida yangi yoki eski bilimlarni o'zgartirishdir.

Aloqa-bu insonni ijtimoiylashtirishning muhim vositalaridan biri, uning mavjudligi, asosiy ehtiyojlarni qondirish va tartibga solish usuli, odamlar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning asosiy kanali. Kundalik hayotda odam bolaligidan muloqotni o'rganadi va atrof-muhitga, u bilan o'zaro aloqada bo'lgan odamlarga qarab uning turli turlarini o'zlashtiradi. Bu ongsiz ravishda, kundalik tajribada sodir bo'ladi. Kasbiy faoliyat uchun, ayniqsa odamlar bilan bog'liq va ma'lumot uzatish, bilim, berilgan tajriba etarli emas, nazariy bilimlarni egallash kerak. Aloqa barcha yuqori tirik mavjudotlarga xosdir. Biroq, faqat inson darajasida u eng mukammal shakllarga ega bo'ladi. Turli xil yuqori hayvonlar va odamlarning turmush tarzida 2 tomon ajralib turadi: tabiat bilan aloqalar va tirik mavjudotlar bilan aloqalar, 1-bu faoliyat, 2 - chi-bu tirik mavjudotlar bir - biri bilan, organizm bilan organizm bilan o'zaro aloqada bo'lib, ma'lumot almashadigan aloqa. Muloqotda quyidagi jihatlar ajralib turadi: mazmuni, maqsadi va vositalari. Tarkib-bu individual aloqalarda bir tirik mavjudotdan ikkinchisiga uzatiladigan ma'lumotlar. Aloqa mazmuni shaxsning ichki motivatsion yoki hissiy holati to'g'risida

ma'lumot bo'lishi mumkin. Bir kishi o'z ehtiyojlari to'g'risida ma'lumotni boshqasiga uzatadi va u murojaat qilgan kishi ushbu ehtiyojlarni qondirishda ishtirok etishiga ishonadi. Bundan tashqari, odamning odam bilan aloqasi orqali shaxsning hissiy holati to'g'risida ma'lumotlar uzatilishi mumkin. "Inson hayotining muhim faktlaridan biri shundaki, odamlar turli xil hissiy tajribalarni boshdan kechirishadi va ularni boshdan kechirishga intilishadi. Ushbu tajribalarning asosiy manbai shaxslararo vaziyatlardir ". Bu qoniqish, quvonch, g'azab, qayg'u, azob va boshqalar. Muhimi, " hissiy ehtiyojlarni qondirish har qanday aloqa shaklida mumkin... odamlar ko'pincha bu haqiqatni kam baholaydilar, uni e'tiborsiz qoldiradilar yoki hatto qandaydir tarzda unga qarshi turishga harakat qiladilar. Ushbu holat taassurotlar intellektual ish va kasbiy faoliyatga xalaqit beradi degan ishonch bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Shunday qilib, kasbiy faoliyatni yoki ilmiy tadqiqotlarni hissiyotlardan xalos qilish talablari paydo bo'ladi, garchi hissiy ehtiyojlarni qondirish omillarini shaxslararo muloqotdan butunlay chiqarib tashlash mumkin emas. Natijada, hissiy muammolar ko'pincha ong sohasidan chiqarib yuboriladi va bu foydali emas, balki zararli". Inson va inson o'rtasidagi muloqotning mazmuni ko'p qirrali bo'lib, u o'zining ichki mazmunida juda farq qiladi. Bir-biri bilan muloqotda odamlar dunyo haqida ma'lumot olishadi, boy hayotiy tajriba, bilim olishadi, o'z qobiliyatlari, ko'nikmalari va ko'nikmalarini rivojlantiradilar.

Murabbiyning jamoa bilan aloqasi katta ahamiyatga ega. Ya'ni: doimiy bo'ling, vaziyatga qarab, har bir palataga murojaat qilishingiz kerak, chunki futbolchining shaxsiyatining o'ziga xos xususiyati o'ziga etarlicha e'tibor berishni talab qilishdir. Jamoa ichida kelishmovchiliklarning paydo bo'lishi, qoida tariqasida, saytda o'zaro tushunishning etishmasligiga, nizolarga olib keladi.

Murabbiy jamoa bilan muloqot qilishi, o'yin va o'quv jarayonida maslahat berishi, taym-autlar paytida aniqlik kiritishi va ishontirishi kerak, shu bilan birga o'yinchilarni chalkashliklarga olib kelmaslik uchun bunday tuzatish kiritish vaqtini hisobga olish kerak, bu ularning konsentratsiyasiga xalaqit berishi mumkin. Aloqa uslubiga sezilarli ta'sir intensiv va ko'p qirrali muloqotni talab qiladigan kasbiy faoliyatdir. Muloqot uslubi ushbu faoliyatning samaradorligi, jamoadagi psixologik muhit, munosabatlar darajasi, ya'ni. o'qituvchi va, xususan, murabbiy faoliyati samaradorligi mezonlari bilan.

Melnik E. V., Silich E. V. muloqotning 3 uslubini ajratib turadi: moslashuvchan, qattiq va oraliq (o'tish davri), ular aloqa subtekstini tushunishda, his-tuyg'ularini boshqarish qobiliyatida farqlanadi.

<https://conferencea.org>

1) moslashuvchan aloqa uslubi o'zaro ta'sirning tez yo'nalishi, aloqa subtekstini tushunish, hissiy holatingizni va jamoadagi aloqa muhitini boshqarish qobiliyati bilan bog'liq.

2) qattiq aloqa uslubi - ularning xatti-harakatlari va jamoaviy xatti-harakatlarini tahlil qilishning etishmasligi, o'zini tuta olmaslik, o'zini o'zi qadrlashning etarli emasligi. Qattiq muloqot uslubiga ega bo'lgan murabbiy uchun to'g'ri ohangni topish qiyin.

3) oraliq uslub - teng bo'lmagan uslublarning kombinatsiyasi muvaffaqiyatli bo'ladi, chunki bu ham faoliyat samaradorligini, ham jamoadagi shaxslararo munosabatlardan qoniqishni oshiradi.

Taqdim etilgan aloqa uslublarining tasnifiga ko'ra, u yoki bu aloqa uslubini tanlashda muhim bo'lgan murabbiy fazilatlarining quyidagi ro'yxati ajratilishi mumkin:

1) sportchining pozitsiyasini, fikrlarini hisobga olish qobiliyati va istagi;

2) o'zini tuta bilish;

3) sportchilarning xatti-harakatlari va xatti-harakatlarini tahlil qilish;

4) murabbiy sportchiga nisbatan ushlab turadigan masofa;

5) o'yinchilarning harakatlari va xatti-harakatlarini baholash;

6) maqtash, rag'batlantirish, hamdardlik bildirish qobiliyati va istagi;

7) e'tiqod yoki majburlashdan foydalaning;

8) tanlangan ta'sir qilish vositalarida ehtiyot bo'ling;

9) aloqa maqsadi (o'z maqsadlariga erishish yoki o'yinchilarga o'z maqsadlariga erishishda yordam berish)

Pedagogik kuzatish metodologiyasi bo'yicha tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, murabbiyning mashg'ulot faoliyatida ular yanada muvozanatli va xotirjam bo'lishadi. Bu to'g'ri, chunki musobaqa paytida yoki to'g'ridan-to'g'ri o'yin davomida murabbiy psixologik stressni boshdan kechiradi va o'zini boshqarishni yo'qotishi mumkin, keyin har bir mutaxassis bardosh bera olmaydigan his-tuyg'ular birinchi o'ringa chiqadi.

Tadqiqotga ko'ra, foydalanish uchun tavsiya etilgan aloqa uslubi:

1) o'quv faoliyatidagi aloqa ohangi raqobatga qaraganda tinchroq bo'lishi kerak. Ikkinchi holda, past ohanglar, qoida tariqasida, murabbiylarning hech biri tomonidan ishlatilmaydi.

2) murabbiy tomonidan o'z futbolchilarini haqorat qilish va kamsitish. 55% hollarda mashg'ulot rejimida haqorat yo'q va turnir yoki chempionat paytida bu ko'rsatkich 25% gacha tushadi.

Ushbu tahlilga asoslanib, turli xil musobaqalar va chempionatlar paytida ko'plab murabbiylar pedagogik aloqaning past darajasini ko'rsatib, o'zlarining palatalariga nisbatan qo'pol so'zlarni aytishga imkon berishadi, bu o'z sohasining haqiqiy mutaxassisi uchun mutlaqo imkonsizdir.

3) belgilangan maqsadlarga erishish uchun murabbiy tomonidan o'yinchilarni ma'naviy qo'llab-quvvatlash. Darhaqiqat, aksariyat murabbiylar va o'qituvchilar o'z bo'limlarini axloqiy jihatdan

<https://conferencea.org>

qo'llab-quvvatlaydilar, bu esa o'z navbatida oldingi ikkita fikrga rioya qilgan holda o'yin sifatini yaxshilaydi

4) keyingi mezon-bu o'zini o'zi boshqarish. O'quv jarayonida taxminan 85% hollarda o'rganilgan murabbiy-o'qituvchilar o'rtacha va yuqori darajadagi o'zini o'zi nazorat qilishni ko'rsatdilar, bu raqobat jarayoni haqida gapirish mumkin emas. Musobaqa davomida o'qituvchilarning taxminan 35% o'z-o'zini nazorat qilishni yo'qotadi va past darajada qoladi, bu ham o'yin sifatiga ta'sir qiladi.

Ushbu fikrni sarhisob qilar ekanmiz, shuni ta'kidlash kerakki, o'quv mashg'ulotlarida murabbiylar o'zlarining kasbiy pedagogik aloqalarining yuqori darajasini namoyish etadilar.

Raqobatbardosh faoliyatda bu ko'rsatkichlar pasayadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Marishchuk V. L. sportda Psixodiagnostika / V. L. Marishchuk, yu.M. Bludov, L. K. Serova. M.: 2005 yil.
2. Martens Rayner muvaffaqiyatli murabbiy. M.: Inson, 2014 Yil.
3. Nepopalov V. N. murabbiy faoliyatining psixologik modeli (muammoning bayoni) // VI Inter materiallari. N.-PR. "Rudikov o'qishlari" jismoniy tarbiya va sport psixologlari M., 2010.
4. Ueynberg A. S., D. Gould – sport va jismoniy tarbiya psixologiyasining asoslari / A. S. Ueynberg, D. Gould. 1998 yil
5. Rodionov V., Rodionov A. bolalar va o'smirlar sporti psixologiyasi. M.: "jismoniy madaniyat", 2013. Vilenskiy M. ya., Gorshkov A. G. jismoniy tarbiya va sog'lom turmush tarzi. M., 2013 yil.
6. Nogina, E. V. ayollar jamoalaridagi shaxslararo munosabatlarning xususiyatlarini hisobga olgan holda bo'lajak regbi murabbiylarining psixologik va pedagogik tayyorgarligi mazmunini takomillashtirish / 2016.